בהעלותך

א. אין פסוק „איש איש כי יהי׳ טמא לנפש או בדרך רחוקה גו׳ ״[1], שטעלט זיך רש״י אויף די ווערטער „או בדרך רחוקה״ און זאגט: „נקוד עליו, לומר לא שרחוקה ודאי אלא שהי׳ חוץ לאסקופת העזרה כל זמן שחיטה״.

פרעגט דערויף דער רמב״ן:

אין משנה[2] זיינען אין דעם פסוק פאראן צוויי דיעות: א) אז דער מענטש געפינט זיך, בתחלת זמן שחיטה[3], אין אזא ארט וואס במשך כל זמן השחיטה קען ער פון דארט ניט קומען אין דער עזרה. ב) „מאסקופת העזרה ולחוץ״, כפירוש רש״י. ולכאורה, איז די ער־שטע דיעה אַ סך נעענטער צו „פשוטו של מקרא״ ווי די צווייטע דיעה — וואָרום וויבאַלד אז „חוץ לאסקופת ה־עזרה״ מיינט כל המקומות שמחוץ לאסקופת העזרה, אויך לעבן דער עזרה ממש — איז דאָך דאָס בפשטות ניט „רחוקה״. האָט דאָך רש״י בפירושו עה״ת — וואו ער איז מפרש פשוטו של מקרא — געדאַרפט בעסער בוחר זיין דעם פירוש פון דער ערשטער דיעה?

און כאָטש אז דער וואָרט „רחוקה״ איז „נקוד עליו״, וואָס פון דעם איז אַ ראי׳ אז עס מיינט ניט רחוקה ממש — זאָגט אבער דער רמב״ן, אז אויך לויט דער ערשטער דיעה איז מובן דער ניקוד: וואָלט זיך געריידט וועגן דעם דרך גופא, וואָלט מען, אויך לויט דער ערשטער דיעה, זי ניט אָנגערופן „דרך רחוקה״ (וואָרום אַ מהלך פון אַ האַלבן טאָג איז ניט „רחוקה״[4]). וויבאַלד אבער דער פסוק רופט דאָס „דרך רחוקה״ בלויז ביחס צום מענטשן[5] בנוגע עשיית הפסח, אז ער געפינט זיך אין אזא ארט וואס במשך זמן השחיטה קען ער פון דארט ניט באַווייזן צו קומען אין דער עזרה צו מקריב זיין דעם פסח — דעריבער איז „נקוד עליו״. בלייבט דאָך די שאלה:

פארוואָס לערנט רש״י „מחוץ לאס־קופת העזרה״[6], וואָס איז לכאורה גאָר

---

1) פרשתנו ט, יו״ד.

2) פסחים צג, ב.

3) ברמב״ם הל׳ ק״פ פ״ה ה״ט: „עם עליית השמש״. אבל ברש״י פסחים שם (ד״ה חמשה עשר) וברמב״ן כאן, הוא כב־פנים. וראה גם ירוש׳ פסחים פ״ט ה״ב: קודם לשש שעות.

4) ובפרט לפי המבואר להלן סי״א ש־שיעור הריחוק הוא לפי כמות הזמן, וגם המקום שבסמיכות לעזרה נקרא — בסוף היום — „דרך רחוקה״.

5) ראה ירושלמי שם סה״ב.

6) במשכיל לדוד כאן: שהוקשה לי׳ לרש״י, והרי לא בא הכתוב לסתום אלא לפרש, ומאן לימא איזו היא דרך רחוקה, ולכן מפרש „נקוד עליו לא שרחוקה ודאי כו׳״. אבל בפשטות, מכיון שמדבר כאן בנוגע לעשיית הפסח, מובן שהשיעור דדרך רחוקה הוא — שאינו יכול להכנס בעזרה לעשות הפסח — המתחילה ב„ושחטו או־תו״ (בא יב, ו) — היינו בשעת שחיטה (כבראי״ם וגו״א כאן — נעתק בהערה 8).

עוד תירוץ במשכיל לדוד, שהוכחת רש״י היא ממ״ש לאח״ז (ט, יג) „ובדרך לא הי׳״ — „ובדרך״ סתם (וכדאיתא בפסחים צג, סע״ב). אבל (א) באם הוכחת רש״י היא מכתוב שלאח״ז — הו״ל להעתיקו או עכ״פ לרמזו כאן. (ב) בפשטות צ״ל להי־פך: מ״ש „בדרך רחוקה״, הוא בדוקא (שהרי פירשו הכתוב) ומ״ש אח״כ „ובדרך״ סתם — הוא לפי שסומך אמ״ש לפנ״ז.

ווייט פון פֵּירוש הפשוט [7] אין „בדרך רחוקה" [8] ?

ב. אמת טאַקע אַז אויך לויטן פי'

---

7) וגם — הרי אי"ז כפי ההלכה [ומובן שמשני ופי' שקולים ע"פ פשוטו של מקרא — קדימה לזה שמתאים להלימוד ע"פ ההלכה. ובפרט שכלל הוא שהלכה אינה עוקרת מקרא כו' (סוטה טז, א). וגם ע"ד ההלכה — בכל התורה כולה אין מקרא יוצא מידי פשוטו (לגמרי) — יבמות (כד, א)].

8) בראש"ם (וראה גם גו"א) כאן, שמה שכתב הרמב"ן שגם לדעת ר"ע אפשר לפרש טעם הניקוד — „אין זה נכון", כי גם בלי הניקוד מובן שהכוונה ב„דרך רחוקה" היא „רחוקה לו, בעשיית הפסח". ומביא ראי' ממ"ש ר' יוסי (פסחים שם) „לפיכך נקוד . . מאסקופת העזרה ולחוץ". ולכן מפרש רש"י כדעת ר"א, כי „דברי ר"א הם קרובים לפשוטו של מקרא יותר מדברי ר"ע". אבל אינו מובן:

א) ממה שבכו"כ מקומות (נמנו באדר"נ פל"ד, ד. במדב"ר פ"ג, יג) אין רש"י מפרש טעם הניקוד *, מוכח שענין הניקוד אינו קושיא חזקה כ"כ בדרך הפשט. ובמקומות שרש"י מפרש טעם הניקוד, הוא לפי שעי"ז מתיישב איזה ענין בפשטות הכתוב. (וע"ד הקושיות בענין קרי וכתיב — ראה לקו"ש ח"ה ע' 17 ובהערה 15)**.

ב) אפילו את"ל שגם ע"פ דרך הפשט בא הניקוד לומר ש„דרך רחוקה" פירושה — גם כשהי' יכול לבוא משם לעזרה בזמן (כי גם בלי הניקוד — פי' „דרך רחוקה" הוא „רחוקה לו"), מ"מ הרי אפשר לפרש שהיא

---

*) ואפילו בפ' נצבים (כט, כח) שמפרש „נקוד על לנו ולבנינו", אינו מפורש הניקוד שעל העי"ן שבתיבת עד שבאותו הפסוק, ויתירה מזו: בפ' לך (עז, ה) מפרש ה' טעם מה ש„וביניך" הוא מלא, אף שנקוד על היו"ד (וראה אדר"נ שם. במדב"ר שם).

**) להעיר גם מסגנון הל' שברמב"ן כאן שכותב „ויתכן שטעם הנקודה כו'" בסיום הענין, שמזה משמע קצת, שקו' שייתו „למה תפס לו שיטת ר"א" היא גם באם לפי שיטת ר"ע לא הי' מובן טעם הנקוד.

„חוץ לאסקופת העזרה" קען מען ווי־עס־איז אינגלערנען דעם לשון „רחוקה" — און ווי רש"י איז מדגיש „לא שרחוקה ודאי" (ניט סתם „לא שרחוקה"), וואָס ווייזט אַז דער ריחוק איז ניט קיין געוויסער, אַבער ניט אַז דער ניקוד איז שולל לגמרי דעם אינהאַלט פון „רחוקה" [9]

(און ווי מפרשים זיינען מסביר[10]: אַז בעת דער מענטש געפינט זיך מחוץ לאסקופת העזרה איז ער „ווייט" פון הקרבת הפסח, ווייל דאָן איז ער אסור צו מקריב זיין דעם פסח),

איז דאָך אַבער מובן בפשטות, אַז אויך נאָך דער נקודה, וואָס איז ממעט דעם אינהאַלט פון דעם דאָזיקן וואָרט — דאַרף מען זען צו אינגלערנען אַז דער „מיעוט" זאָל זיין וואָס קלענער, ד. ה. וואָס ווייניקער אַרויסצוגעמען דעם וואָרט פון זיין פשוט'ן פירוש. און וויבאַלד אַז די ערשטע דיעה איז נעענטער צו פשוטו של מקרא — האָט דאָך רש"י געדאַרפט ברענגען די דיעה ?

רחוקה קצת עכ"פ [כמו ריחוק ה' אמות *** — ראה רע"ב בפי' המשניות פסחים שם, שמפרש שזה גרמו במה שהניקוד הוא על הה"א], ור"א כל המקומות ש„חוץ לאסקופת העזרה" — גם הסמוכים לה כחוט השערה.

9) בפרש"י לפסחים שם: „וכל ניקוד למעט הדבר בא דמשמע שמיעה להא תיבה מהכא". (וכ"ה בבעה"ט כאן: „נקוד כאילו לא נכתב"). אבל — מובן שע"פ דרך הפשט (לבן חמש למקרא), אין שום מקום לומר שהניקוד בא לעקור את התיבה מן התורה! וראה גם לקו"ש חט"ו ע' 113.

10) גו"א כאן.

***) במשכיל לדוד, שאפשר לומר שכוונת רש"י ב„חוץ לאסקופת העזרה" היא לריחוק ה' אמות. אבל אין רש"י מזכיר זה כלל — אפילו לא ברמז. ומהיכי תיתי לומר ד„חוץ" פי' ה' אמות!

ג. די קשיא איז נאָך שטאַרקער: די מעלה פון דער ערשטער דיעה אויף דער צווייטער, איז ניט נאָר אין לשון „דרך רחוקה", נאָר אויך מצד דעם דין „ועשה פסח לה' בחודש השני גו' " — בנוגע צו אזא וואָס האָט ניט מקריב געווען דעם פסח (ראשון), ווייל ער איז געווען טמא אָדער בדרך רחוקה:

אויב „בדרך רחוקה" מיינט אַן אָרט וואָס מען קען פון דאָרט ניט קומען (במשך כל זמן השחיטה) אין דער עזרה, איז פאַרשטאַנדיק וואָס דער פסוק זאָגט אַז דוקא ווער ס'איז געווען „טמא לנפש" אָדער „בדרך רחוקה" קען ער מקריב זיין אַ פסח שני, אָבער „והאיש אשר הוא טהור ובדרך לא הי' וחדל לעשות הפסח ונכרתה הנפש ההיא מעמי' " [11] און ער קען ניט מקריב זיין קיין פסח שני [12]: בשעת אינער איז געווען טהור און נאָענט צו דער עזרה, איז ער אַ מזיד; ווען איינער האָט אָבער ניט מקריב געווען דעם פסח ראשון ווייל ער האָט ניט קיין מעגליכקייט דערצו, זייענדיק „טמא לנפש" אָדער „בדרך רחוקה", איז (כאָטש ער האָט געהאַט אַ ברירה צו אָנהויבן גיין אין דער עזרה פאַר התחלת זמן שחיטה — וויבאַלד אָבער אַז בהתחלת זמן שחיטה, בעת עס פאַנגט זיך אָן דער חיוב*[12] פון הקרבת הפסח, האָט ער שוין ניט געקענט אָנקומען אין דער עזרה [13], איז) ער אַן אנוס, און די תורה גיט אים אָן אויס־וועג צו מאַכן אַ פסח שני.

אָבער אויב „דרך רחוקה" מיינט „חוץ לאסקופת העזרה", איז ניט מובן: אויך דער וואָס איז געווען „בדרך רחוקה" האָט געהאַט אַ מעגליכקייט צו אַריינגיין אין דער עזרה [14] — און נאָך

---

11) ט, יב.

12) ע"פ דרך ההלכה לדעת הרמב"ם, גם „האיש אשר הוא טהור ובדרך לא הי'", ואפילו כשהזיד בראשון, אף שחייב כרת על הראשון — יעשה את השני ויפטר מהכרת (פסחים צב, ב ואילך. רמב"ם שם רפ"ה). אבל בפשוטו של מקרא, הרי מפורש דהדין „ועשה פסח לה' בחדש השני גו' " הוא רק ל„טמא לנפש גו'", (אבל „האיש אשר הוא טהור גו'", דינו מפורש „ונכרתה גו' חטאו ישא" ואין לו תקנה. וגם ע"פ דרך ההלכה — לכמה דיעות כולל גם רש"י — הדין כן*).

*) רש"י פסחים צג, א — ד"ה תש־לומין דראשון: „חייב כרת על הראשון ואפילו עשה את השני". ובצל"ח שם, שרש"י ס"ל כן גם אליבא דרבי. וכ"פ הרמב"ם בסהמ"צ מ"ע נז. אבל באור חדש שם, שרש"י כתב כן אליבא דר"נ דוקא, אבל אליבא דרבי נפטר הוא מהכרת. וכ"ה ברמ־ב"ם הל' ק"פ שם ה"ב.

(ואף דבסה"מ שם כותב כנ"ל שלדעת רבי לא נפטר מחיוב כרת — עיין בביאור הרי"ף פערלא מ"ע נז (רמ, ג), שהרמב"ם חזר בו).

12*) ידועה השקו"ט בגדרי החיוב להכין מכשירי מצוה וכיו"ב, לפני זמן חיוב קיום המצוה — ראה שו"ע אדה"ז או"ח סרמ"ח סי"ג, שלפי דעה א' מותר לצאת בשיירא קודם ג' ימים לפני השבת, גם כשיודע בבירור גמור שבודאי יצטרך לחלל שבת אח"כ (והטעם: כי ג' ימים הראשונים שבשבוע אינם מתייחסים לשבת הבא — שם סעיף ה'). ; הגם לפי דעה השני' שם שיש איסור בזה (וכן האיסור בג' ימים שלפני השבת — לד"ה), האיסור הוא רק מד"ס. וראה שד"ח אס"ד מע' יו"כ סי' א' סק"י — שקו"ט אם מותר (וצריך) להתענות בצום גדליה, באם א"א יהי' לו עי"ז להתענות ביו"כ שלאחריו. ושם (ד"ה אמנם נראה), שגם לדעה השני' הנ"ל מותר להתענות. עי"ש. וראה לקו"ש חל"ה ע' 65 ואילך. וש"נ.

13) ירושלמי שם ה"ב. וראה תוד"ה אלא (פסחים צג, א): „ואין לומר דס"ד דחייב כרת על מה שהרחיק עצמו".

14) בפי' המשניות להרמב"ם (פסחים שם

מער: ניט נאָר איז ער ניט געווען קיין אנוס, נאָר עס האָט זיך פון אים דערביי גאָרניט געפאַדערט קיין ספע־ציעלע טרחא — מיט איז טראָט וואָלט ער שוין געווען אין דער עזרה ובת־חילת זמן השחיטה — היינט מיט וואָס איז ער אַנדערש פון אַזאַ וואָס „בדרך לא הי׳ ״ און איז געווען אין דער עזרה?

וועט איינער געפינט זיך אין דער עזרה (במשך זמן השחיטה) בלויז אין רגע, און במשך די גאַנצע איבעריקע צייט איז ער ווייט פון דער עזרה, קומט אים כרת פאַר ניט מקריב זיין דעם פסח במועדו; און וועט איינער געפינט זיך לעבן דער עזרה ממש במשך כל זמן השחיטה און אין פאַר־לויף פון אַ האַלבן טאָג האָט ער זיך ניט „מטריח״ געווען צו איבערטרעטן די שוועל פון דער עזרה — איז ניט נאָר וואָס עס קומט אים ניט קיין כרת, נאָר מען זוכט נאָך פאַר אים אַן עצה, צו מקריב זיין אַ פסח שני?!

היינט וויבאַלד אַז סיי מצד לשון הכתוב „בדרך רחוקה״ סיי מצד הבנת הענין, איז גלאַטיקער צו לערנען אַז „בדרך רחוקה״ מיינט אַ וויייטער ארט, פאַרוואָס לערנט רש״י „חוץ לאסקופת העזרה״[15]?

ד. נוסף צו דער שוועריקייט אין דעם גוף הפירוש פון רש״י, זיינען ניט פאַרשטאַנדיק אויך כמה דיוקים:

א) די נקודה איז אויפן וואָרט „רחוקה״. האָט דאָך רש״י געדאַרפט לכאורה ברענגען פון פסוק בלויז דעם וואָרט — אָדער לכל היותר, אויך דעם וואָרט „בדרך״, היות אַז לפי פירושו „חוץ לאסקופת העזרה״ בייט זיך אויך דער פשט פון וואָרט „בדרך״, אַז עס מיינט ניט כפשוטו, איז פאַרוואָס שטעלט זיך רש״י אויף די דריי וועך־טער „או בדרך רחוקה״?

ב) דער לשון „ודאי״ איז בניגוד צו „ספק״. איז דאָך ניט מובן רש״י׳ס לשון „לא שרחוקה ודאי״: ער האָט געדאַרפט זאָגן „לא שרחוקה ממש״[16] וכיו״ב — אַ לשון וואָס וויייזט אַז דער ריחוק איז גאָר אַ קליינער. אָבער וואָס פאַסט דאָ דער לשון „ודאי״ וואָס איז פאַרבונדן (ניט מיט אַ שיעור פון רי־חוק, נאָר) מיט די גדרים פון „ודאי״ און „ספק״?

ג) וועט רש״י איז מפרש „לא שר־חוקה ודאי אלא שהי׳ חוץ לאסקופת העזרה״, איז ער מוסיף „כל זמן שחיטה״. ולכאורה, אויב רש״י געפינט פאַר נויטיק צו אויסטייטשן דעם זמן וועגן וועלכן דער פסוק רעדט, וויייל

— וראה גם פי׳ הרע״ב שם), שגם לדעת ר״א „מאסקופת העזרה ולחוץ״ הכוונה שלא הי׳ יכול להכנס בעזרה בשעת הקרבן, והי׳ בסוף השעה כשהגיע לאסקופת העזרה. אבל — בפרש״י עה״ת: „שהי׳ חוץ לאסקופת העזרה כל זמן שחיטה״. וראה גם פסחים צד, ב: ואע״ג דמצי עייל.

15) לכאורה אפשר להוסיף עוד קו־שיא: להפי׳ „חוץ לאסקופת העזרה״, למה נאמר „טמא לנפש״ — והרי הטמא אסור להכנס למקדש וא״כ נכלל כבר ב„בדרך רחוקה״? אבל אינו. כי י״ל (ובפרט בפשו־טו של מקרא) שמה שנקט גם „טמא לנפש״ הוא (א) לפי שהפרשה באה בעיקר, כתשו־בה על שאלת האנשים שהיו טמאים לנפש אדם (כדלקמן סעיף ט׳). (ב) בטענתם „למה נגרע״ התכוונו שיוכלו להקריב הפסח במו־עדו, כדפרש״י (לעיל ט, ז) „יזרק הדם כו׳״. ולכן הוצרך הכתוב לחדש „איש איש כי יהי׳ טמא לנפש . . ועשה פסח לה׳ בחדש השני גו׳״ — ואינו יכול לעשות פסח ראשון. וכבפסחים צג, א: „למה נא־מר טמא . . דאי בעי למיעבד בראשון לא שבקינן ליי״.

16) אף שלשון המשנה הוא כברש״י. ולהעיר, שגם במשנה ישנה גירסא — הו־באה ב„שיגויי נוסחאות״ למשניות: „ש־רחוקה ממש״.

ער איז חושש אז דער תלמיד וועט עס ניט וויסן מעצמו — האט לכאורה געפאסט ער זאל עס שטעלן אין א באזונדער דיבור המתחיל. וואהרום אויך לויטן פירוש „שרחוקה ודאי", קען זיין א חשש אז דער תלמיד וועט ניט וויסן וועגן וועלכן זמן דא רעדט זיך. וואס איז די שייכות פון די וועריאנטער „כל זמן שחיטה", וועלכע זיינען מפרש דעם זמן וועז דער מענטש האט זיך געפונגען „בדרך רחוקה", מיט רש"י'ס פי' וואס עס מיינט „בדרך רחוקה" [17]?

די קשיא איז נאך גרעסער: אויב דעם תלמיד איז ניט קלאר וועז דער מענטש איז געווען „בדרך רחוקה", איז דאך דער זעלבער ספק ביי אים אויך בנוגע צו „טמא לנפש" — האט במילא רש"י זיך געדארפט שטעלן אויף „כי יהי'" (די התחלה וואס איז כולל סיי „טמא לנפש" סיי „בדרך רחוקה") אוז דארט מפרש זיין „כל זמן שחיטה"?

ה. לאחרי ווי רש"י איז מפרש די נקודה אויפן וואהרט רחוקה, איז ער ממשיך — אין זעלבן דיבור: „פסח שני מצה וחמץ עמו בבית, ואין שם יו"ט, ואין איסור חמץ אלא עמו באכילתו". איז דא לגמרי ניט מובן:

א) רש"י בפירושו עה"ת קומט בלויז צו מפרש זיין פשטות הכתובים — איז וואס ברענגט דא רש"י דינים פון פסח שני (און דוקא די דריי דינים [18]), וועלכע האבן לכאורה קיין שייכות ניט מיט (הבנת) פשטות הכתובים?

ב) וועז רש"י גענינט פאר נויטיק צו ברענגען די דינים — האט ער עס געדארפט ברענגען אין די וויטערדיקע פסוקים וואו עס שטייען די דינים פון פסח שני, אבער ניט אין אונזער פסוק וואס רעדט גאר וועגן אזא וואס האט ניט מקריב געווען דעם פסח ראשון, און וואס ס'האט דערצו געבראכט?

ג) באזונדערס איז ניט פארשטאנדיק: אויב אפילו די דינים זיינען יע שייך צו „או בדרך רחוקה" — האט ער עס אבער געדארפט שרייבן אין א באזונדער דער דיבור. פארוואס פארבינדט ער עס מיט זיין פירוש „נקוד עליו כו"?

ד) אין די דריי דינים גופא, זיינען דער ערשטער און דריטער דין — „מצה וחמץ עמו בבית" און „אין איסור חמץ כו'" — ביידע וועגן דעם ענין פון חמץ. האט דאך רש"י געדארפט שטעלן די ביידע דינים בסמיכות זל"ז, פארוואס איז ער מפסיק צווישן די צוויי דינים מיטן דין „ואין שם יו"ט" [19]?

---

17) לכאורה אפשר לתרץ, שכוונת רש"י ב„כל זמן שחיטה" היא, גם כשהי' רק חוץ לאסקופת העזרה (ולא בדרך רחוקה ממש) במשך כל זמן שחיטה (ראה לעיל הערה 14).

אבל, מפשטות לשון רש"י משמע, שכוונתו ב„כל זמן שחיטה" היא — לפרש הזמן ד„יהי' בדרך רחוקה — חוץ לאסקופת העזרה".

18) ובפרט שבמשנה (פסחים צה, רע"א) נמנו דינים אחרים ש„בין פסח ראשון לש־ני". אלא שי"ל, שמה שמוסיף רש"י „ואין שם יו"ט" שאינו במשנה הוא, לפי שע"ד ההלכה, הענין דיו"ט אינו שייך לקרבן פסח, משא"כ בדרך הפשט (ראה הערה הבאה); ומה שמשמיט „אינו טעון הלל באכילתו" שבמשנה, לפי שבדרך הפשט — לא מצינו בשום מקום גם בנוגע לפסח ראשון שיהי' טעון הלל.

19) לכאורה אפשר להקשות עוד קושיא: גם בפסח ראשון, היו"ט שבט"ו הו"ע בפ"ע ואינו שייך ל„פסח", ומה נוגע ענין „אין שם יו"ט" לפסח שני? אבל — אינו. כי ממ"ש (בא יב, יד) „וחגותם אותו חג לה'" בסמיכות ובהמשך לדיני הקרבת הפסח,

1. אויף דער לעצטער שאלה האָט מען לכאורה געקענט ענטפערן, אַז דער סדר פון די דינים אין רש"י איז לויטן סדר הזמנים: "מצה וחמץ עמו בבית", אַז עס מעג זיין חמץ אין שטוב בעת שחיטת הפסח, איז נוגע נאָך פון ביי־ טאָג. ניט ווי בי פסח ראשון, וואו עס טאָר ניט זיין קיין חמץ פון זמן השחי־ טה[20]; "ואין שם יו"ט", איז נוגע ערשט ווען עס ווערט נאַכט, אַנדערש פון פסח ראשון וואו עס ווערט יו"ט בתחילת הלילה; און "ואין איסור חמץ אלא עמו באכילתו", איז נוגע ערשט בשעת אכילת הפסח, וואָס איז שוין אַ משך זמן ווי ס'פאַלט צו די נאַכט.

מען קען אָבער אַזוי ניט ענטפערן: אויב רש"י וואָלט אויסן געווען דאָ דעם דין פון איסור חמץ בעת אכילת פסח שני, וואָלט עס געהאַט אַ שייכות מיטן זמן האכילה. דאָ אָבער, איז רש"י מדגיש ניט דעם איסור חמץ באכילתו (ווייל אין דערויף איז דאָך פסח שני גלייך מיט פסח ראשון) נאָר אדרבה, ער אונטערשטרייכט דאָ די שלילה "ואין איסור חמץ (אלא עמו באכילתו)", אַז אויסער באכילתו איז ניטאָ קיין איסור חמץ[21]. און דער דין הויבט זיך דאָך אויך אָן גלייך בתחילת הלילה[22] — האָט דאָך רש"י געדאַרפט שרייבן דעם דין "ואין איסור חמץ כו'" (וואָס רעדט וועגן חמץ) בסמיכות צו "מצה וחמץ עמו בבית"?

2. איז דער ביאור בכל הנ"ל:

די קשיא וואָס איז דאָ באַ רש"י'ן אין אונזער פסוק, וואָס בכדי זי צו פאַרענטפערן שרייבט ער ניט בלויז "נקוד עליו . . חוץ לאסקופת העזרה כל זמן שחיטה", נאָר ער איז אויך מוסיף "פ"ש מצה וחמץ עמו בבית כו'" — דייט רש"י אַליין אָן דורך זיין מעתיק זיין (פאַר זיין פי') די ווערטער "או בדרך רחוקה".

דער וואָרט "או", איז ניט שייך צו דעם תוכן פון "בדרך רחוקה" שלאחריו, ער מאַכט בלויז קלאָר אַז "בדרך רחוקה" איז ניט דער איינציקער ענין, נאָר ער איז איינער פון די דוגמאות אין פסוק ("או" פאַסט דאָך דוקא ווען עס איז פאַראַן לכל הפחות נאָך איין דוגמא).

---

*) שזהו גם הטעם מה שכללות החג דיצי"מ נקרא (בלשון חכמים (ראה שוה"ג להערה 21), ולפי פירוש תיב"ע (פרשתנו ט, יב) — גם בלשון התורה) על שמו — חג הפסח.

מוכח ש(בדרך הפשט) החג שייך לפסח*. ולכן מפרש רש"י בדיני פסח שני ש"אין שם יו"ט".

20) פרש"י בא יב, טו. תשא לד, כה.

21) והחידוש שבדין זה על "מצה וחמץ עמו בבית" — י"ל: 1) שמותר גם באכילה. 2) באיסור חמץ בפ"ר — שני דינים: א) לא תשחט על חמץ (תשא שם); ב) לאחרי השחיטה — "שבעת ימים (שהתחלתם היא מהלילה) שאור לא ימצא בבתיכם" (בא שם, יט), וממ"ש זה בפרשת קרבן פסח, מוכח שגם דין זה שייך ל"פסח"* (ראה לעיל הערה 19), וכמפורש ברש"י (פרשתנו ט, ב) שמדיני פסח "שבעת ימים למצה ולביעור חמץ". ולכן הוזקק רש"י לומר שב' האיסורים אינם בפ"ש: "מצה וחמץ עמו בבית" — בשעת שחיטה; לאחרי ה־ שחיטה "ואין איסור חמץ אלא עמו באכי־ לתו" (וראה רש"י פסחים צה, ריש ע"ב), ועוד י"ל בזה.

22) ראה הערה הקודמת.

---

*) ראה גם פסחים (צה, ב): הנאכל לששה; (שם משנה צו, א) "ופסח דורות נוהג כל שבעה" — אף שהכוונה היא לחימוצו (כדמפרש בגמרא שם — צו, ריש ע"ב).

און דעריבער איז רש"י מעתיק אויך דעם וואָרט „או", בכדי צו קלאָר מאַכן, אַז ער איז בעיקר אויסן [ניט צו מסביר זיין דעם טעם הניקוד; אַדער צו מפרש זיין אַז „בדרך רחוקה" דאָ מיינט „שהי' חוץ לאסקופת העזרה", נאָר] צו פאַרענטפערן:

וויבאַלד אַז דער פסוק רעכנט דאָ דוגמאות וואָס בסיבתם האָט מען ניט מקריב געווען דעם קרבן פסח, איז פאַרוואָס זאָגט ער נאָך „טמא לנפש" (וואָס איז נוגע דאָ[23]), דוקא (און נאָר) די דוגמא פון „בדרך רחוקה" — עס זיינען דאָך פאַראַן — וכדלקמן — נאָך ענינים וועלכע זיינען מעכב עשׂיית הפסח? (און ער פאַרענפערט די קשיא מיט זיין פי' „נקוד עליו כו' חוץ לאסקופת העזרה כו' מצה וחמץ עמו בבית כו'", כדלהלן).

ח. וועלכע ענינים — ע"פ דרך השׂטת — זיינען מעכב עשׂיית הפסח: א) טומאה. ב) הי' מחוץ לעזרה. ג) „חמצו קיים" בעת שחיטת הפסח.

[עס זיינען דאָ נאָך צוויי ענינים המעכבים את הפסח: (א) „איש לפי אכלו תכסו"[24], און (ב) „כל ערל לא יאכל בו"[25] — אָבער די צוויי ענינים האָבן ניט קיין שייכות צו אונזער פרשה: „איש לפי אכלו תכסו" איז געזאָגט געווארן (ע"פ דרך השׂטת) נאָר ביי פסח מצרים, ניט ביי פסח דורות[26]; און „כל ערל לא יאכל בו", איז מעכב בלויז[27] אכילת הפסח אָבער ניט הקרבתו[28]].

וועלן מיר במילא די שאלה:

א) דאָס וואָס אַ מענטש געפינט זיך מחוץ לעזרה, קען דאָך געמאַלט זיין מצד כמה סיבות, ניט בלויז וויל ער איז „בדרך רחוקה" — איז פרעגן פון אַזאַ וואָס איז אין דער עזרה ניט געקומען בזמנו[29] — קען מען טאַקע ניט. וואָרום אין פשטות הסברא, איז ער טאַקע דאָן מחוייב כרת און קען ניט מקריב זיין קיין פסח שני[30]; די שאלה איז אָבער: עס קענען דאָך זיין כמה וכמה סיבות מצד וועלכע ער איז אָן אנוס און קען ניט קומען אין דער עזרה — פאַרוואָס זאָגט דער פסוק דוקא די דוגמא פון „בדרך רחוקה"?

ב) נאָכמער: אַ גרעסערער חידוש איז אַז ער איז בעזרה און פונדעסטוועגן „לא יוכל לעשות הפסח" וויל „חמצו קיים": עס קענען דאָך געמאַלט זיין כמה וכמה אופנים וואָס ער איז (לאחרי התחלת זמן שחיטה) אָן אנוס ניט קענענדיק מבער זיין דעם חמץ דאָן? — עכ"פ — האָט דער פסוק געדאַרפט ברייגען די דוגמא (נוסף צו דעם ענלעכן ענין פון „דרך רחוקה"), אַז ער געפינט זיך אין דער עזרה אָבער זיין חמץ געפינט זיך ב„דרך רחוקה", במילא קען ער אים ניט מבער זיין[30]?

---

23) ראה לקמן סעיף ט.

24) בא יב, ד.

25) שם, מח.

26) שלכן הוכרח רש"י (שם יב, ד) לפרש „הראוי לאכילה פרט לחולה וזקן כו'" — לא באופן המפורש בקרא (כאן): טמא ובדרך רחוקה — כיון שאינו שייך במצרים.

27) ונוסף לזה: אפילו באם ערל הי' אסור גם בהקרבת הפסח, אין שייך להקשות למה לא מנה הכתוב גם ערל — כי י"ל, שמונה רק דוגמאות כאלו שא"א לתקנם עד לאחרי זמן שחיטה, והרי ערל יכול למול עצמו בעוד יום.

28) כפשטות הכתוב (שם, מח) לא יאכל בו. ומ"ש שם „המול לו כל זכר ואז יקרב לעשותו" קאי א„וכי יגור אתך גר".

29) ראה לעיל הערה 12.

30) ענין הביטול — הרי לא נזכר ב-

איז אָט די צוויי שאלות פאַרענט־ פערט רש"י מיט זיין פירוש „נקוד עליו כו' " און מיט „מצה וחמץ עמו בבית כו' "

[און היות אַז די ערשטע קשיא (פאַרוואָס דער פסוק ברענגט ניט די דוגמא פון הי' מחוץ לעזרה בעת ער איז ניט געווען „בדרך רחוקה") איז פון דעם פסוק גופא: פאַרוואָס שטייט אין פסוק „בדרך רחוקה" דוקא; און די קשיא ווערט די דוגמא „חמצו קיים" שטעלט זיך פון אַן אַנדער פרשה — דערפאַר שרייבט רש"י פריער „נקוד עליו כו' ", און ערשט דערנאָך „פסח שני מצה וחמץ עמו בבית כו' " — לפי סדר הקושיות]:

מיטן פי' „נקוד עליו כו' אלא שהי' חוץ לאסקופת העזרה", פאַרענטפערט ער וואָס דער פסוק זאָגט ניט קיינע אַנדערע דוגמאות בנוגע צו „חוץ לעזרה", וואָרום לויט דעם פי', מיינט דאָך טאַקע „בדרך רחוקה" (ניט קיין ריחוק מקום, נאָר) יעדער אופן פון „הי' חוץ לאסקופת העזרה" (ביז אפילו אויב זיין ניט אַריינקומען אין דער עזרה איז במזיד, כנ"ל סעיף ג'); און מיט די ווערטער „מצה וחמץ עמו בבית כו' " ווערט פאַרענטפערט וואָס דער פסוק ברענגט ניט די דוגמא פון „חמצו קיים", כדלהלן.

ט. אין פשוטו של מקרא, קומט די פרשה „וידבר גו' איש איש כי יהי' טמא לנפש גו'" אַלס אַן ענטפער אויף דער שאלה פון די „אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם — למה נגרע וגו'". אויף דעם איז געקומען דער ענט־ פער „איש איש כי יהי' טמא לנפש גו' ועשה פסח לה' ", אַז זייער תקנה איז צו מקריב זיין אַ פסח שני.

נאָר בשעת דער אויבערשטער האָט געריידט דעם דין פון „איש איש כי יהי' טמא לנפש", האָט ער דערביי מוסיף געווען אויך „או בדרך רחוקה" — כאָטש דערויף האָבן זיי ניט גע־ פרעגט[31], ווייל אויך דער פאַל איז ענלעך צום פאַל פון „טמא לנפש": ביידע פאַלן זיינען אופנים וואו די סיבה המעכבת צו מקריב זיין דעם פסח ראשון איז בטל געווארן פאַר דעם זמן פון הקרבת פסח שני; בשעת הקרבת פ"ש זיינען זיי שוין געווען טהור און האָבן זיך געפונען אין דער עזרה.

און במילא האָט ניט קיין אָרט אַריינצושטעלן אין דער פרשה דעם פאַל פון „חמצו קיים", ווייל דאָ דאַרף זיך ניט בייטן (בטל ווערן) די סיבה ומציאות בעת הקרבת פ"ש, וואָרום „פ"ש מצה וחמץ עמו בבית", ער האָט אויך איצט חמץ אין הויז (עס האָט זיך געביטן דער דין: ביי הקרבת פ"ר האָט דער חמץ געשטערט צו דער הק־ רבה, און ביים פסח שני שטערט עס ניט. די מציאות אָבער, האָט זיך ניט געביטן, אויך איצט האָט ער חמץ בבית).

יו"ד. בשעת אָבער רש"י זאָגט אַז „פסח שני מצה וחמץ עמו בבית", שטעלט זיך גלייך די שאלה, וואו איז דער מקור אויף דעם? ואדרבה, בהש־ קפה ראשונה איז גאָר אין פשטות הכתובים פאַראַן דערצו אַ סתירה:

פשוטו של מקרא. וגם ע"ד ההלכה — אפ"ל מציאות שאא"פ לו לבטל.

31) וגם בספרי (היינו אפילו באופן ה־ לימוד דהלכות, דאין להקפיד כ"כ בהשייכות דהענינים בפשטות) כאן: טמא לנפש זה דבר ששאל או בדרך רחוקה זה דבר שלא שאל.

מיט עטליכע פסוקים ווייטער [32] שטייט „ככל חקת הפסח יעשו אותו", אַז פסח שני האָט אַלע דינים פון פסח ראשון — הייַנט פאַרוואָס זאָל מען זאָגן, אַז בפסח שני מעג זיין חמץ בבית, ניט ווי בייַ פסח ראשון?

דערפאַר איז רש"י מסביר — „ואין שם יו"ט": דאָס איז דאָך ברור, אַז פ"ש איז ניט קיין יו"ט. דערויף דאַרף רש"י ניט זוכן קיין הסבר, דאָס איז אַ דבר פשוט: פסח ראשון איז דער זמן פון יצי"מ — איז ער אַ יו"ט [33]. פסח שני, וואָס איז „בחדש השני", אין חדש אייר, ניט אין דעם זמן פון יצי"מ — איז עס ניט קיין יו"ט. און וויבאַלד אַז פסח שני איז ניט קיין יו"ט [34], איז דאַן ניטאָ קיין איסור חמץ [35].

און נאָכדעם ווי רש"י זאָגט „ואין שם יו"ט" בכדי צו מסביר זיין דעם טעם פון „מצה וחמץ עמו בבית" (וואָס פאַדערט זיך גלייך אויפן אָרט), באַוואָרנט ער, אַז ס'איז ניט קיין סתי־רה צו דעם דין וואָס ער גייט גלייך זאָגן — אַ פסוק ווייטער [36] — אַז פונקט ווי בא פסח ראשון איז דער דין „ומצות על מרורים יאכלוהו" *[36], אַזוי אויך דאָ איז „על מצות ומרורים יאכלוהו", אַז דעם פסח שני מוז מען עסן דוקא מיט מצה (ניט מיט חמץ) — ווייל „אין איסור חמץ אלא עמו באכילתו": דער איסור חמץ בפסח שני איז בלויז „עמו (מיטן קרבן פסח) באכילתו" — אָבער קיין שום אַנדער איסור חמץ איז דאָן ניטאָ.

יא. לאחרי כל הנ"ל איז נאָך ניט פאַרשטאַנדיק (כנ"ל ס"ד): (א) רש"י'ס לשון „לא שרחוקה ודאי" און ניט „לא שרחוקה ממש", און (ב) צוליב וואָס איז ער מוסיף „כל זמן שחיטה".

איז דער ביאור אין דעם:

דער טעם אויף דעם וואָס אויב אימעצער איז ניט מקריב דעם פסח ווייל ער איז געווען („טמא לנפש" אָדער) „בדרך רחוקה" (ווי עס קומט אויס בפשטות, אָן פירש"י) — קען ער ברענגען אַ פסח שני, איז עס מצד דעם וואָס ער איז געווען אַן אנוס; און וויבאַלד אַזוי, לייגט זיך בשכל צו זאָגן אַז דער שיעור הריחוק מעסט זיך (ניט מיטן ריחוק השטח אַליין, נאָר) מיט דער כמות הזמן, וויפל צייט ס'איז געבליבן צו מקריב זיין דעם ק"פ: בתחלת זמן שחיטה איז דער שיעור אַ גרעסערער — אַזאַ ווייטער שטח וואָס מען קען ניט באַווייזן צו אָנקומען אין דער עזרה במשך אַ האַלבן טאָג; און וואָס נעענטער עס ווערט צום סוף זמן השחיטה, אַלץ קלענער און קלע־נער ווערט דער שיעור.

לויט דעם איז דאָך מוכרח, אַז דער פי' פון „בדרך רחוקה" (אויך ווען ניט „נקוד עליו") איז ניט אַז די וועג איז

32) ט, יב.

33) וכמפורש בכתוב (בא יב, יד) „והי' היום הזה לכם לזכרון (וברש"י שם: איזהו יום הזכרון ת"ל זכור את היום הזה אשר יצאתם) וחגותם אותו" — „יום שהוא לך לזכרון אתה חוגגו".

34) אבל אלולי זאת, אף שאינו בהזמן דיצי"מ, מכיון שהוא במקום פסח ראשון (ועד אשר „ככל חוקת הפסח יעשו אותו") — הי' אפשר לומר שאסור בחמץ (לא רק „עמו באכילתו", אלא) גם בשעת השחיטה, כפסח ראשון.

35) שהרי הדין „ביום הראשון תשבי־תו שאור" (בא שם, טו), שקאי על ערב יו"ט (פרש"י שם), בא בהמשך ובסמיכות ל„וחגותם אותו חג לה'" שבפסוק שלפניו.

36) ט, יא.

*36) בא יב, ח.

אַ ווייטע בשטח — ווּאָרום [37] אין דעם זמן הסמוך לשקיעת החמה איז דאָך דער שיעור אַ גאָר קליינער — נאָר (כפירוש הרמב"ן) „שהיא רחוקה לו בעשירית הפסח", לא רחוקה ממש".

און דערפאַר, בשעת רש"י ווילּ שולל זיין דעם פי' אַז רחוקה מיינט וואָס מען קען ניט אַנקומען אין דער עזרה באַצייטנס — קען ער ניט זאָגן „לא שרחוקה ממש", ווּאָרום אויך אַן פרש"י ווייס מען אַז „לא רחוקה ממש"; נאָר ער זאָגט „לא שרחוקה ודאי":

לפי פירוש הנ"ל — אַז „בדרך רחוקה" מיינט אַז ער געפינט זיך אין אַזאַ אָרט פון וואָנען ער קען ניט קומען אין דער עזרה מקריב זיין דעם ק"פ אין צייט — קומט אויס, אַז זיין „ריחוק" פון עשיית הפסח איז אַ וודאות'דיקער: ס'איז קלאָר, אַן קיינע ספיקות, אַז ער וועט ניט מקריב זיין דעם פסח;

משא"כ לויט פי' רש"י „שהי' חוץ לאסקופת העזרה" (אפילו באופן וואָס ער קען יע אַריינקומען אין דער עזרה אין צייט), קומט אויס אַז זיין „ריחוק" פון עשיית הפסח איז ניט קיין זיכערער: בעת ער געפינט זיך מחוץ לעזרה, איז ער טאַקע „ווייט" פון עשיית הפסח, ס'איז אָבער ניט קיין ריחוק ודאי ומוחלט — ווּאָרום ער קען דאָך בכל רגע אַריינגיין אין דער עזרה און מאַכן דעם פסח.

יב. לאחרי ווי רש"י איז מפרש אַז „בדרך רחוקה" מיינט [ניט „רחוקה ודאי", נאָר] „חוץ לאסקופת העזרה", קען זיין אַ סברא, אַז די מעגליכקייט „ועשה פסח לה' בחודש השני גו'" וואָס די תורה גיט צו אַזאַ וואָס איז ניט מקריב דעם פסח ראשון, וויל „יהי' [טמא לנפש או] בדרך רחוקה", איז עס אפילו אין פאַל ווען דעם רוב פון זמן השחיטה איז ער געווען אין דער עזרה, און בלויז איין ווייל במשך זמן זה איז ער געווען מחוץ לעזרה:

— אויב מען לערנט אַז „בדרך רחוקה" מיינט „רחוקה ודאי" — וואָס דאַן קומט אויס אַז דער טעם פון דין „כי יהי' טמא לנפש או בדרך רחוקה גו' ועשה פסח לה'" איז מחמת דעם וואָס ער איז געווען אַן אנוס (כנ"ל ס"ג) — איז מובן בפשטות, אַז אויב בתחלת זמן שחיטה איז ער געווען טהור „ובדרך לא הי'" און דערנאָך האָט ער (ברצונו) זיך מטמא געווען אַדער איז אַוועקגעגאַנגען „בדרך רחוקה", קען ער דאַן ניט מקריב זיין אַ פסח שני, ווּאָרום (חאָטש ס'איז ניטאָ קיין חיוב צו מקריב זיין דעם פסח גלייך בהתחלת הזמן, מ'קען אים מקריב זיין ביז צו דער לעצטער מינוט — און דאַן איז ער דאָך געווען אַן אנוס [38] — איז דאָך אָבער פאַרשטאַנדיק, אַז) דאָס גופא וואָס ער האָט (לאחרי התחלת זמן החיוב פון הקרבת הפסח) געטאָן אַ פעולה וועלכע שטערט צו מקריב זיין דעם פסח — איז דאָס גופא אַ זדון [39];

לויט פרש"י אָבער „שהי' חוץ לאסקופת העזרה", אַז די תקנה צו מקריב זיין אַ פ"ש איז אפילו פאַר דעם וואָס איז געווען בקירוב מקום לעזרה און

37) להעיר שגם ט"ו מיל — השיעור ד„דרך רחוקה" בתחלת זמן שחיטה — אינו רחוקה ממש, כדמשמע מפירוש הרמב"ן כאן.

38) ידועה החקירה — אבל ע"ד ה' הלכה — במצוות שחיובם משך זמן האם אונס שנתחדש בסוף זמנו משוי לביטול המצוה אונס (לדוגמא ראה להגאון הרגצובי במפע"צ פ"ג סי"ח).

39) ראה רמב"ם הל' ק"פ פ"ה ה"ד.

האָט (אָן קיין ספּעציעלער טרחא) גע־האָט די מעגלעכקייט אַריינצוגיין אין דער עזרה און מקריב זיין דעם פּסח — קומט דאָך אויס, אַז דאָס אויסטיילן דעם „טמא לנפש או בדרך רחוקה" פון „האיש אשר הוא טהור ובדרך לא הי' ", איז ניט מטעם אונס נאָר ס'איז אַ גזירת הכתוב — און וויבאַלד אַזוי, קען מען דאָך שוין זאָגן אַז „ועשה פסח לה' בחדש השני גו' " איז אויך אפילו ווען „יהי' (טמא לנפש או) בדרך רחוקה" בלויז איין רגע במשך זמן השחיטה,

— דערפאַר טייטשט רש"י אויס „שהי' חוץ לאסקופת העזרה כל זמן שחיטה", אַז דער פּסוק רעדט דוקא אין פאַל ווען דעם גאַנצן זמן שחיטה איז ער געווען (טמא, אָדער) „חוץ לאסקופת העזרה"; אויב אָבער פריער איז ער געווען טהור און אין דער עזרה — וועט אים ניט העלפן וואָס ער איז שפּעטער געווען „טמא או בדרך רחוקה".

און פון דעם גופא וואָס רש"י ברענגט קיין ראיות ניט צו זיין פּי' „כל זמן שחיטה", איז קענטיק אַז ס'איז אַן ענין המובן מעצמו, און עס פאָדערט ניט קיין הוכחה[40].

יג. רוב דיני התורה זיינען מובן אויך ע"פּ שכל — דינים שבתורה וועלכע זיינען „חוקים", זיינען בלויז געציילטע[*40]. און דעריבער, איז אויך אַ דין וואָס אינגאַנצן ע"פּ שכל קען מען אים ניט מסביר זיין — דאַרף מען געפינען — עכ"פּ אויף פּרטים פון עם — אַ הסבר שכלי, עד כמה שאפשר, בכדי ער זאָל ניט בלייבן לגמרי אַ גזירת־הכתוב.

לייגט זיך דעריבער צו זאָגן, אַז דאָס וואָס די תורה טיילט אויס דעם וואָס איז געווען „בדרך רחוקה" פון דעם וואָס איז ניט געווען „בדרך רחוקה", איז עס דערפאַר ווייל זייענדיק אין דער עזרה און אעפּ"כ „וחדל לעשות הפסח" — איז ער אַ מזיד אין עשיית הפסח גופא; משא"כ דער וואָס איז געווען „בדרך רחוקה", איז כאָטש ער האָט געהאַט די ברירה אַריינצוגיין אין דער עזרה, וויבאַלד אָבער דער זדון איז אין אַ זייטיקער זאַך — אין פאַר־בלייבן מחוץ לעזרה, אָבער אין עשיית הפסח גופא איז ער אַן אנוס, מען קען דאָך ניט מקריב זיין דעם פּסח דאָרט וואו ער געפינט זיך — גיט מען דאַן די תקנה פון מקריב זיין אַ פּסח שני.

און היות אַז לויט פּרש"י „שהי' חוץ לאסקופת לעזרה", איז „בדרך רחוקה" אַן ענין פון אונס, קומט דאָך במילא אויס, אַז אויב בתחלת זמן שחיטה איז ער געווען אין דער עזרה און איז דערנאָך אַרויסגעגאַנגען פון דאָרט — קען מען אים ניט אָנרופן אנוס. און דערפאַר לערנט רש"י „שהי' חוץ . . כל זמן שחיטה".

יד. פון די ענינים פון „יינה של תורה" אין פּרש"י דידן —

כאמור לעיל (סעיף ח'), איז ע"פּ דרך הפּשט פאַראַן דריי סיבות וועלכע זיינען מעכב עשיית הפסח: טומאה; הי' חוץ לעזרה; חמצו קיים.

דער ביאור אין דעם:

אין קרבנות זיינען בכללות פאַראַן דריי ענינים: א) דער עצם ענין פון קרבנות, וואָס „קרבן לה' " איז כשמו,

---

40) אבל מ"מ צריך רש"י לכותבו עכ"פ — כי בלאו הכי יכולים לטעות.

*40) וי"ל שלכן בפרש"י (אחרי יח, ד־ה) מביא דוגמא ד„חוקותי" ולא ד„מש־פטי" — אף דבמק"א (תולדות כו, ה) מביא דוגמא גם ע"ז.

לשון קירוב [41] — דאָס וואָס אַ איד ווערט (דורכן קרבן) נתקרב צום אויבערשטן. ב) די העלאה מלמטה למעלה, וואָס דריקט זיך אויס (בעיקר) אין דעם חלק הקרבן וואָס ווערט פאַרברענט און נכלל ועולה אין דעם אש שלמעלה. ג) די המשכה מלמעלה למטה וואָס דריקט זיך אויס (בעיקר) אין דעם טייל קרבן וואָס איז נאכל לכהנים אָדער לבעלים — אַז די קדושה פונעם קרבן ווערט נמשך צום מענטשן און אין אַ פנימיות, ביז אַז עס ווערט דם ובשר כבשרו [42].

אין קרבן פסח — זיינען די דריי ענינים ביתר שאת:

דער „קירוב" ביי קרבן פסח איז ניט מדרגא לדרגא, נאָר בדרך דילוג (ווי דער פי' — הפשוט — פונעם וואָרט „פסח" [43]). ד. ה. אַז דער איד וואָס איז מקריב דעם פסח, „שפרינגט" און רייסט זיך אפ פון זיין מציאות לגמרי (ניט ווי ביי אַ געווייַנליכן קרבן, וואָס אויך לאחרי הקירוב — פאַרבלייבט ער במציאותו);

די העלאה מלמטה למעלה ביים פסח איז (ניט נאָר אין טייל וואָס ווערט פאַרברענט ע"ג המזבח, נאָר) אויך אינעם חלק הנאכל, אַז ער דאַרף זיין „צלי אש" (ניט „מבושל במים" אָדער בשאר משקין) [44], וואָס אש איז ענינו און ער ווייזט אויף העלאה מלמטה למעלה;

און אַזוי אויך לאידך גיסא: די המשכה מלמעלה למטה וואָס דריקט זיך אויס אין אכילת הקרבן, איז ביים קרבן פסח מער ווי ביי אַלע אַנדערע קרבנות, וואָרום פסח איז דאָך „לא בא מתחלתו אלא לאכילה" [45].

און בכדי די דריי ענינים דורכצופירן, פאַדערט זיך אַז א) בעת עשיית הפסח זאָל ער ניט האָבן חמץ אין זיין רשות; ב) ער זאָל זיין טהור; ג) ער זאָל זיך געפינען אין דער עזרה:

חמץ ווייזט אויף התנשאות און גאוה [46]. און וויבאַלד אַז אויף אַ בעל-גאוה זאָגט דער אויבערשטער „אין אני והוא יכולין לדור" [47] — דערי-בער איז „חמץ" דער היפך פון דעם ענין ה„קירוב להי' " שבפסח;

טומאה ובפרט „טמא לנפש" — טומאת מת — איז דער היפך פון דעם ענין ההעלאה שבפסח. טומאה איז ניט קיין זאַך וואָס מ'קען אָנ-טאַפן (אַפילו ניט בשכל) [48]; אַז אַ זאַך ווערט טמא — זעט זיך ניט קיין שינוי אין זיין גשם [49], ס'איז אַן ענין וואָס איז (ניט שייך און איז ניט ניכר אין גוף, נאָר ס'איז אַ שינוי אין זיין רוחניות, ס'איז) שייך צו דער נשמה [50] — זי ווערט נידריגער. און

41) דאמאי אקרי קרבן ע"ש שמקרב (ספר הבהיר סי' קט — הובא בשל"ה במס' תענית שלו (ריא, ב). וראה גם בחיי ויקרא א, ט (ד"ה אבל ענין הקרבנות). פע"ח שער התפלה פ"ח).

42) ראה ספהמ"צ להצ"צ מצות אכילת ק"ק לכהנים, ובארוכה — ד"ה והוא עומד עליהם תרס"ג, שאכילת מזבח הו"ע הבירור וההעלאה מלמטלמ"ע ואכילת כהנים — המשכה מלמעלמ"ט. עיי"ש.

43) רש"י בא יב, יא.

44) שם יב, ט וברש"י שם.

45) משנה פסחים עו, ב. רמב"ם שם פ"ז ה"ח. (אבל ראה לעיל סעיף ח' והערה 26).

46) לקו"ת צו יג, ג. עיי"ש. ובכ"מ.

47) סוטה ה, א. וראה תניא פ"ו: ואין הקב"ה שורה כו'.

48) ראה רמב"ם סוף הל' מקואות.

49) ראה לקו"ת שה"ש ט, ג: אף ש-אינו נכנס בפנימיות שום דבר נטמא גופו כשנוגע בו, וזהו בחי' מקיף דקליפה.

50) ראה משנה סוף מס' סוטה (מח, א.

דעריבער שטערט זי צו דעם ענין ההעלאה מלמטלמ״ע, וועלכע דאַרף אַן אידן אויפהויבן פון עולם הגשמי — לעולם הרוחני. ובפרט טומאת מיתה, וואָס ענינה (דמיתה) איז דאָך אַז דער גוף איז אדרבא יורד ממדריגתו ווי ער איז געווען חי.

״הי׳ חוץ לעזרה״, וואָס דאָס איז דאָך נוגע צום גוף (וואָרום דער דין בשייכות מיט ״הי׳ חוץ לעזרה״ איז דאָך אַפילו בעת ער האָט אַ רצון חזק צו זיין אין דער עזרה, ובמילא, איז ער מצד הנפש אין דער עזרה[51], אָבער מצד הגוף איז ער מחוץ לעזרה), איז דאָס דער היפך פון ענין ההמשכה שבפסח — וואָס דריקט זיך אויס אין אכילת הפסח — כפשוטה — וועלן אַ חלק פון בשר גוף הגשמי.

טו. דאָס איז אויך דער ביאור (בדא״פ בפנימיות הענינים) וואָס די תקנה צו מאַכן אַ פ״ש פאַר אַ ״טמא לנפש או בדרך רחוקה״, שטייט אין תושב״כ בפירוש; משא״כ ״חמצו קיים״, וואָלט מצד תושב״כ אַליין געקענט זיין אַ סברא אַז ער קען קיין פ״ש ניט מאַכן, און מ׳דאַרף אָנקומען צו פרש״י (תושבע״פ) אַז אויך ער האָט די תקנה פון פסח שני:

וויבאַלד אַז חמץ איז דער היפך פון כללות ענין הפסח (ניט ווי טומאה און דרך רחוקה וועלכע זיינען מנגד בלויז צו פרטי עניני הפסח — העלאה און המשכה), קומט דאָך במילא אויס, אַז דער ניט מבער זיין דעם חמץ (במזיד) — איז בדומה צו זדון בנוגע לעשיית הפסח גופא. און דער וואָס איז במזיד ניט מקריב דעם קרבן פסח — האָט דאָך ניט די עצה פון פסח שני, כנ״ל סעיף ג׳.

טז. דאָס איז אָבער מצד די מדריגה פון תשובה (ענינו [52] של פסח שני) ווי זי שטייט בגלוי אין תורה שבכתב (בחי׳ עשי׳ [53]). קומט אָבער תושבע״פ (ווי זי שטייט בסמיכות צו תושב״כ — וואָס דאָס איז ענינו פון פרש״י, וואָס ער איז מפרש פשוטו של מקרא) און זאָגט, אַז אויך דער וואָס איז גע־וועז אַ מזיד בנוגע צו חמץ — וויבאַלד אַז זיין זדון איז פאַרט ניט געווען בנוגע צו עשיית הפסח עצמה, האָט אויך ער די תקנה צו מקריב זיין אַ פסח שני;

ביז אַז עס קומט תושבע״פ (ווי זי איז העכער פון תושב״כ) און פסק׳נט אַפ — עכ״פ לכמה פוסקים (כנ״ל סעיף ג׳ *[53]) — (מצד דעם ענין פון ״ערבים עלי דברי סופרים כו׳ ״ [54]), אַז אפילו דער וואָס זיין זדון איז גע־וועז בנוגע צו עשיית הפסח עצמה — קען אויך ער מקריב זיין אַ פסח שני;

און נאָך מער: עס איז פאַראַן אַ כלל [55] אַז ״האומר אחטא ואשוב כו׳

ונת׳ בלקו״ת תבא מג, ג) שטהרה שייך לריח, והרי ריח היא דבר שהנשמה נהנית ממנו (ברכות מג, ב). ולהעיר גם מזה שענין ההעלאה דקרבנות היא בחי׳ ריח (לקו״ת שמע״צ צב, ד. ובכ״מ).

51) כמאמר הבעש״ט (הנבא בד״ה מים רבים תרל״ו פקי״ג. ד״ה רפאני חצר״ת פ״ה) שבמקום שרצונו של אדם שם הוא נמצא כולו.

52) שהרי זהו תוכן ביאור ענין פ״ש (ראה בפנים בסופו): עס איז ניטאָ קיין פאַרפאַלען כו׳. ויש לקשר זה עם הביאור דפ״ש ענינו אתהפכא (אוה״ת בהעלותך ע׳ שסז־ח).

53) ראה תניא ספ״מ (בהגהה), אגה״ק סכ״ו (קמד, א) ובארוכה — לקו״ת ויקרא (ה, סע״א ואילך) שמקרא הוא בעשי׳.

*53) ראה שם הערה 12.

54) ע״ז לה, א ופרש״י שם.

55) משנה יומא פה, ב.

אין מספיקים בידו לעשות תשובה" און דער טעם איז „הואיל והתשובה גורמת לו לחטוא" [56] [וי"ל [57], אַז דאָס איז בדוגמת „אין קטיגור נעשה סניגור" [58]].

אָבער בנדו"ד (ולפוסקים הנ"ל) געפינט מען ניט בשום מקום אַז אויב איינער האָט ניט מקריב געווען דעם קרבן פסח במועדו (בזמן) און פאַרלאָזט זיך אויף דעם פסח שני — אַז ס'זאָל אים ניט העלפן קיין פסח שני [59].

ווָאס דאָס איז מתאים מיטן מאמר הידוע [60] פון כ"ק מו"ח אדמו"ר, אַז ענינו פון פסח שני איז: „עס איז ניטאָ קיין „פאַרפאַלן", מען קען אַלע מאָל פאַריכטן".

(משיחות ש"פ בהעלותך ושלח תשכ"ו)

---

56) אבה"ת פי"א.

57) ראה צפע"נ הל' יבום פ"ד ה"ב (לענין אחטא ויוה"כ מכפר).

58) וגם בענין יצי"מ (השייך לפסח — ראה לעיל שוה"ג להערה 19 שכללות החג דיצי"מ נקרא ע"ש הפסח — חג הפסח) מצינו כן, שאותם הרשעים שלא היו רוצים לצאת ממצרים, מתו בשלשת ימי אפלה (שמו"ר פי"ד, ג. רש"י שמות י, כב) — אף ששאר הרשעים, ואפילו עובדי ע"ז (ראה ילקוט ראובני שמות יד, כז. וח"ב קע, ב. תנחומא תשא יד) יצאו ממצרים (והרי הרצון לא לצאת ממצרים אינו בערך כלל לחטא ע"ז) — כי הרצון לא לצאת ממצרים הוא בענין זה עצמו ואין קטיגור נעשה סניגור.

59) באגה"ת שם (וכ"ה בתניא ח"א פכ"ה): „אבל אם דחק כו' מקבלין תשובתו" (וראה לקו"ש ח"ד ע' 1153 הערה 16, די"ל שהתשובה דדחק נעלית יותר מיו"כ — ראה לעיל הערה 57). אבל מעלה בפסח שני שאין בזה מלכתחלה כל הענין ד„אין מספיקין"* ואדרבה: נצטווה להקריב פסח שני. וראה לקו"ש חי"ח ע' 122 ואילך.

ולהעיר, שגם בענין גאולת הרשעים שאינם רוצים ליגאל (ראה הערה הקודמת) — כן הוא. וכמו שדובר כמה פעמים (וראה בארוכה לקו"ש ח"א ע' 252. חי"א ע' 2 ואילך) בפירוש „אילו הי' שם לא הי' נגאל", שדוקא „שם", במצרים (קודם מ"ת) לא הי' נגאל, אבל בגאולה העתידה (מכיון שעכשיו הוא כבר אחרי מ"ת), יגאלו כולם, גם סוג הרשעים שלא נגאלו ממצרים, וכמש"נ (ישעי' כז, יג): ובאו האובדים בארץ אשור וגו' בירושלים. וראה ד"ה והי' גו' ובאו גו' (בלקו"ת וכו' ודתשרי תש"ג).*

60) היום יום שם. ולהעיר ממ"ש שם „אפילו מי שהי' טמא, מי שהי' בדרך רחוקה, און אפילו „לכם", אַז דאָס איז געווען ברצונו" — שמבאר הענין דפ"ש — כפשוטו של מקרא — כשזדונו הי' בזה שהי' טמא או בדרך רחוקה (וכהלשון „אַז דאָס איז געווען ברצונו"). וי"ל דלא נחית במאמר זה לפרט כל הפרטים גם המובאים בתושבע"פ.

---

*) וי"ל, שזהו גם מה שהלימוד אַז „עס איז ניטאָ קיין פאַרפאַלן כו'" (היום יום ע' נג) הוא מפסח שני דוקא (ראה לקמן בפנים) — כי מעלה מיוחדת בפ"ש, שגם כשזדונו הי' בענין הקרבת הפסח עצמו (שבזה שייך הסברא ד„אין קטיגור נעשה סניגור") אין בזה מלכתחלה כל הענין ד„אין מספיקין" ואדרבה. וראה הערה הבאה.

*) וראה בארוכה לקו"ש חי"א שיחה א' לפ' שמות.